

Neljapäev, 28. november 2019

P9_TA(2019)0081

Venemaa Föderatsiooni hiljutised meetmed Leedu kohtunike, prokuröride ja uurijate vastu, kes osalesid Vilniuses 13. jaanuaril 1991 toimunud traagiliste sündmuste uurimises

Euroopa Parlamendi 28. novembri 2019. aasta resolutsioon Vene Föderatsiooni hiljutiste meetmete kohta Leedu kohtunike, prokuröride ja uurijate vastu, kes on seotud 13. jaanuari 1991. aasta Vilniuse traagiliste sündmuste uurimisega (2019/2938(RSP))

(2021/C 232/09)

Euroopa Parlament,

- võttes arvesse oma varasemaid resolutsioone Venemaa Föderatsiooni kohta,
 - võttes arvesse inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni (Euroopa inimõiguste konventsioon),
 - võttes arvesse inimõiguste ülddeklaratsiooni,
 - võttes arvesse kodaniku- ja poliitiliste õiguste rahvusvahelist pakti,
 - võttes arvesse kriminaalasjades vastastikuse abistamise Euroopa konventsiooni,
 - võttes arvesse Euroopa Liidu põhiõiguste hartat,
 - võttes arvesse ÜRO aluspõhimõtteid kohtuvõimu sõltumatuse kohta,
 - võttes arvesse kodanikuvabaduste, justiits- ja siseasjade komisjonis hiljuti, 12. novembril 2019, toimunud arvamuste vahetust ⁽¹⁾,
 - võttes arvesse kodukorra artikli 132 lõikeid 2 ja 4,
- A. arvestades, et Molotovi-Ribbentropi pakti sõlmimise otsese tagajärjena annekteeris kommunistlik NSVL peale teiste riikide ka Leedu Vabariigi;
- B. arvestades, et Venemaa Föderatsioon on inimõiguste ülddeklaratsiooni ja Euroopa inimõiguste konventsiooni osalisena ning Euroopa Nõukogu ja Euroopa Julgeoleku- ja Koostööorganisatsiooni täisliikmena kohustunud järgima demokraatia ja õigusriigi põhimõtteid ning austama põhivabadusi ja inimõigusi;
- C. arvestades, et 11.–13. jaanuaril 1991 panid NSV Liidu relvajõud iseseisva Leedu riigi ja inimeste vastu, kes püüdsid rahumeelselt Vilniuse teletorni kaitsta, toime agressiooniakti, mille tagajärjel sai surma 14 ja vigastada peaaegu 800 inimest; arvestades, et Nõukogude Liidu relvajõudude repressiivne tegevus jätkus kuni 1991. aasta augustis Moskvas toimunud riigipöördekseni;
- D. arvestades, et verevalamine mõisteti hukka kogu maailmas, sealhulgas mõni päev hiljem Moskvas toimunud massimeeleavaldusel ka Vene Nõukogude Föderatiivse Sotsialistliku Vabariigi ülemnõukogu esimehe poolt;
- E. arvestades, et 29. juulil 1991 Leedu Vabariigi ja Vene Nõukogude Föderatiivse Sotsialistliku Vabariigi vahel sõlmitud lepingus riikidevaheliste suhete aluste kohta tunnustas Venemaa Föderatsioon Leedu Vabariigi iseseisvuse taastamist 11. märtsil 1990;

⁽¹⁾ <https://www.europarl.europa.eu/ep-live/et/committees/video?event=20191112-0900-COMMITTEE-LIBE>

Neljapäev, 28. november 2019

- F. arvestades, et Venemaa Föderatsioon võttis üle endise Nõukogude Liidu õigused ja kohustused ning on selle õigusjärglane;
- G. arvestades, et 27. märtsil 2019 tegi Vilniuse piirkonnakohus otsuse nn 13. jaanuari kohtuasjas, milles Nõukogude Liidu endine kaitseminister Dmitri Jazov, Nõukogude armee Vilniuse garnisoni endine ülem Vladimir Ushoptšik, KGB erijõudude endine komandör Mihhail Golovaton ning 64 Venemaa, Valgevene ja Ukraina kodanikku mõisteti süüdi sõjakuritegudes ja inimsusevastastes kuritegudes, sest nad osalesid Leedu riigi vastu toime pandud agressiooniaktis;
- H. arvestades, et kõigi agressiooniakti toimepanijate, v.a kahe endise Nõukogude Liidu ohvitseri – Juri Mel ja Gennadi Ivanov – üle mõisteti kohut tagaselja, ning süüdistatavatele mõisteti kuni 14-aastane vanglakaristus; arvestades, et 2019. aasta kevadel tehtud kohtuotsused puudutavad traagilisi sündmusi, mis leidsid aset pärast Leedu 11. märtsi 1990. aasta iseseisvusdeklaratsiooni vastuvõtmist, ja Nõukogude Liidu katseid sundida Leedut oma iseseisvusdeklaratsiooni tühistama, mis algasid 1990. aasta sügisel majandusblokaadiga ja kulmineerusid 1991. aasta jaanuaris jõhkra katsega kukutada Leedu valitsus;
- I. arvestades, et Leedu Vabariigi ametiasutused taotlesid 13. jaanuari kohtuasja kohtueelsel uurimisel järjekindlalt, et Venemaa Föderatsiooni pädevad asutused annaksid nendes kriminaalmenetlustes õigusabi, kuid Venemaa Föderatsioon ei teinud koostööd;
- J. arvestades, et arvatavalt varjab ja kaitseb Venemaa Föderatsioon aktiivselt süütute ja relvitute tsiviilisikute vastaste relvastatud kallaletungide ametlikke juhte ja toimepanijaid, nagu 1991. jaanuari sündmuste ajal sõjaväe vanemohvitserina tegutsenud Mihhail Golovaton, ning kasutab kõiki võimalusi, et aidata neil vastutuse võtmist vältida;
- K. arvestades, et Venemaa esialgne reaktsioon kohtuotsusele oli negatiivne, sest Venemaa Riigiduuma väitis, et kohtuprotsess oli „poliitiliselt motiveeritud“ ja sellega „püüti ajalugu ümber kirjutada“, ning Venemaa välisministeerium teatas, et „sellel on tagajärjed“;
- L. arvestades, et 2018. aasta juulist kuni 2019. aasta aprillini algatas Venemaa Föderatsiooni uurimiskomisjon kriminaalmenetlused nende Leedu Vabariigi prokuröride, uurijate ja kohtunike suhtes, kes osalesid nn 13. jaanuari kriminaalasja uurimises või selle kohta otsuse tegemises, tuginedes Venemaa Föderatsiooni kriminaalkodeksi artiklitele 299 ja 305, milles on ette nähtud, et „teadvalt süütu isiku kriminaalvastutusele võtmise“ ja „kohtuniku (kohtunike) poolt teadlikult ebaõiglase kohtuotsuse, otsuse või muu õigustoimingu tegemise eest“ eest võetakse kriminaalvastutusele;
- M. arvestades, et Venemaa Föderatsiooni algatatud poliitiliselt motiveeritud kriminaalmenetlused võivad viia püüdlusteni kuritarvitada Interpoli süsteemi ning muid kahe- ja mitmepoolseid koostöömehhanisme, et piirata 13. jaanuari kohtuasja menetlevate uurijate ja kohtunike õigusi läbiotsimise, ülekuulamise ja vahistamise ajal; arvestades, et Venemaa Föderatsioon võib püüda taotleda menetlustega seotud Leedu ametnike kohta rahvusvahelise vahistamismääruse väljastamist;
- N. arvestades, et Venemaa Föderatsiooni riigi kontrolli all olev meedia ja selle ametlikud esindajad viivad ellu propaganda- ja väärinfokampaaniat, mille eesmärk on arendada 13. jaanuari kohtuasjaga seotud vandenõuteooriaid ning mis on osa ELi ja demokraatlike riike ähvardavast hübriidohust;
- O. arvestades, et õigusriik, sh kohtusüsteemi sõltumatus, on üks ühistest väärtustest, millele EL on rajatud; arvestades, et aluslepingute kohaselt vastutab komisjon koos Euroopa Parlamendi ja nõukoguga õigusriigi kui ELi ühe alusväärtuse ning ELi õiguse, väärtuste ja põhimõtete järgimise tagamise eest;
- P. arvestades, et iga liikmesriigi kohtunikud on ka Euroopa Liidu kui terviku kohtunikud;

Neljapäev, 28. november 2019

- Q. arvestades, et kohtusüsteemi sõltumatus on õigusriigi alus ning vajalik demokraatia toimimiseks ja inimõiguste austamiseks; arvestades, et kohtusüsteemi sõltumatus on sätestatud põhiõiguste harta artiklis 47 ja Euroopa inimõiguste konventsiooni artiklis 6;
- R. arvestades, et ÜRO aluspõhimõtetes kohtuvõimu sõltumatuse kohta on sätestatud, et kohtusüsteemi sõltumatust peavad austama ja jälgima kõik valitsus- ja muud institutsioonid; arvestades, et põhimõtetes on ühtlasi sätestatud, et kohtumenetlusse ei tohi asjakohatult ega põhjendamatult sekkuda (?);
- S. arvestades, et inimõiguste ülddeklaratsioonis on eelkõige sätestatud põhimõtted, mis puudutavad võrdsust seaduse ees, süütuse presumptsiooni ning õigust õiglasele ja avalikule kohtumenetlusele seaduslikult loodud, pädevas, sõltumatus ja erapooletus kohtus;
- T. arvestades, et kriminaalasjades vastastikuse abistamise Euroopa konventsiooni – mille Venemaa Föderatsioon on ratifitseerinud – artiklis 1 on sätestatud, et konventsiooniosalised kohustuvad võimaldama üksteisele käesoleva konventsiooni sätete kohaselt kõige ulatuslikumat vastastikust abi menetlustes, mis on seotud kuritegudega, mille eest karistuse määramine kuulub abitaotluse esitamise ajal taotluse esitanud konventsiooniosalise õigusasutuste pädevusse;
- U. arvestades, et Venemaa Föderatsioon rikub rahvusvahelist õigust ja kohustusi üha enam, väljendab seisukohti, mis ei ole heanaaberlike suhetega kooskõlas, ja õhnestab sellega väljavaadet edaspidi koostööd teha;
1. väljendab 13. jaanuari kohtuasja ohvrite perekondadega solidaarsust ja avaldab neile kaastunnet;
 2. märgib, et Venemaa Föderatsiooni ametivõimude meetmed Leedu kohtunike ja prokuröride vastu on vastuolus põhiliste õiguslike väärtustega, eelkõige kohtusüsteemi sõltumatusega, ning põhimõttega, et inimõigusi ja vabadusi tohib seaduslikult piirata üksnes eesmärkidel, milleks sellised piirangud on rahvusvahelise õigusega kehtestatud;
 3. tuletab meelde, et prokuröride ja kohtunike kriminaalvastutusele võtmine nende ametialase tegevuse eest on teise riigi asjadesse lubamatu sekkumine, millega rikutakse õiguse ülimuslikkuse põhimõtet;
 4. rõhutab, et selliste kriminaalmenetluste korral prokuröride ja kohtunike suhtes kriminaalmenetluse algatamist ei saa pidada õiguspäraseks;
 5. mõistab teravalt hukka, et Venemaa ametivõimud on rahvusvahelise õiguse aluspõhimõtteid ja norme selliselt rikkunud, ning avaldab nendele poliitiliselt motiveeritud kriminaalmenetlustele vastuseisu;
 6. väljendab solidaarsust Leedu prokuröride, uurijate ja kohtunikega, kellele Venemaa Föderatsioon on selles asjas süüdistuse esitanud, ning Leedu valitsuse pingutustega juhtida juhtumile tähelepanu ning vähendada Venemaa ametivõimude poolt alusetult süüdistavatele isikutele tekitatavat kahju ja ohtu;
 7. rõhutab, et kohtunike ja prokuröride sõltumatuse üldtunnustatud tagatistega on keelatud igasugune sekkumine õigusemõistmisesse kohtus või kohtuotsuse mõjutamine vähimalgi määral, samuti kohtuniku vastutusele võtmine tehtud kohtuotsuse eest ning prokuratuuri töösse sekkumine juhtumite uurimisel;
 8. kutsub Venemaa Föderatsiooni ametiasutusi üles lõpetama kriminaalmenetlused, mille nad algatasid 13. jaanuari kohtuasjaga seotud Leedu prokuröride, uurijate ja kohtunike suhtes;
 9. kutsub Venemaa Föderatsiooni ametivõime üles täitma lepingut, mille Leedu Vabariik ja Vene Nõukogude Föderatiivne Sotsialistlik Vabariik sõlmisid 29. juulil 1991 riikidevaheliste suhete aluse kohta, ja hindama nende isikute vastutust, kes 11.–13. jaanuaril 1991. aastal Leedu riigi vastu suunatud agressiooniakti juhtisid või selles osalesid, ning aitama Leedu Vabariigi õiguskaitseasutustel 13. aasta jaanuari kohtuasjas õiglus jalule seada;

(?) <https://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/IndependenceJudiciary.aspx>

Neljapäev, 28. november 2019

10. kutsub Venemaa Föderatsiooni ja Valgevene ametivõime üles täitma taotlusi, mille Leedu Vabariik on esitanud 13. jaanuari kohtuasjas vastastikuse õigusabi saamiseks;
 11. kutsub Venemaa ametivõime üles lõpetama vastutustundetut väärinfo levitamist ja propagandaavaldusi, mida Venemaa Föderatsiooni ametnikud on seoses 13. jaanuari kohtuasjaga teinud;
 12. palub, et kui liikmesriigid saavad Venemaa Föderatsioonilt vastastikuse õigusabi taotlusi, mis on seotud 13. jaanuari kohtuasjas osalevate Leedu prokuröride ja kohtunike vastu Venemaa Föderatsioonis algatatud kriminaalmenetlusega, käsitleksid nad seda poliitiliselt motiveeritud tegevusena, teeksid Leedu ametivõimudega tihedat koostööd ning keelduksid Venemaa Föderatsioonile selles asjas õigusabi andmast;
 13. palub Interpoli failide kontrollikomisjonil (CCF), kes vastutab poliitilist laadi kuritahtlike vahistamismääruste ärahoidmise eest, olla valvel rahvusvaheliste vahistamismääruste suhtes, mida taotletakse süüdistatavate Leedu ametnike kohta; kutsub kõiki ELi liikmesriike ja teisi Rahvusvahelise Kriminaalpolitsei Organisatsiooni (Interpol) põhikirjale allakirjutanuid üles eirama kõiki rahvusvahelisi vahistamismäärusi, mis on väljastatud süüdistatavate Leedu ametnike kohta; kutsub Interpoli üles eirama kõiki taotlusi, mille Venemaa on 13. jaanuari kohtuasjaga seoses vahistamismääruste väljastamiseks esitanud;
 14. kutsub kõiki liikmesriike üles hoiduma edastamast Venemaale isikuandmeid, mida võidakse kasutada kriminaalmenetlustes Leedu kohtunike, prokuröride ja uurijate vastu;
 15. kutsub liikmesriike üles tegema oma Venemaa-poliitikas Euroopa tasandil täielikku koostööd, sest ELi poliitika on tõhusam, kui see on järjepidev ja paremini koordineeritud, ning tegema vastupanuvõime suurendamiseks rohkem pingutusi ning tegema tööd praktiliste lahenduste leidmiseks, et toetada ja tugevdada demokraatlikke protsesse ja sõltumatut kohtusüsteemi;
 16. kutsub nõukogu eesistujat ja komisjoni presidenti, komisjoni asepresidenti ning liidu välisasjade ja julgeolekupoliitika kõrget esindajat ning liikmesriike üles jätkama selliste juhtumite tähelepanelikku jälgimist, tõstatama neid küsimusi eri tasanditel ja kohtumistel Venemaa Föderatsiooniga, andma Euroopa Parlamendile aru Venemaa ametivõimudega peetud teabevahetusest ning hoolitsema selle eest, et Venemaa ametivõimud oleksid täielikult teadlikud Euroopa Liidu ühtsusest ja solidaarsusest nii käesoleva juhtumi kui ka muude seotud juhtumite puhul; nõuab tungivalt, et kõik liikmesriigid tõstataksid suhtluses Venemaa ametivõimudega küsimuse selle juhtumi kohta;
 17. teeb presidendile ülesandeks edastada käesolev resolutsioon komisjoni asepresidendile ning liidu välisasjade ja julgeolekupoliitika kõrgele esindajale, nõukogule, komisjonile, liikmesriikide valitsustele ja parlamentidele, Euroopa Nõukogule, Euroopa Julgeoleku- ja Koostööorganisatsioonile ning Venemaa Föderatsiooni ja Valgevene presidendile, valitsusele ja parlamendile.
-